

נושא השבוע: מילה שלא בזמנה

המקור בפרשה: וביום השמיני ימול י"ט ג' יבמות עב:

מסביב לשולחן

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

ראשי הישיבות

עיון הלימוד

דבר העורך

הרה"ג ישראל וינברג

מילה שלא בזמנה

במג"א (רמ"ט) כתב דמילה שעבר זמנה, מיקרי זמנה קבוע, ומותר לקבוע סעודתה בערב שבת, דכל שעתיה ושעתיה זמניה הוא.

ובנוב"ב (י"ד קס"ו) אסר לבכורים לאכול בסעודת מילה שלא בזמנה, בער"פ. משום שאין זמנה קבוע בו ביום. ובשע"ת (תקנ"א, ל"ג) כתב דהוא דלא כמג"א.

ולכאורא יסוד הנידון בזה הוא, אם חייבים למול מילה שלב"ז בו ביום. דבנוב"ב כתב, שא"ז אלא משום זריזות, וחשש מיתה בלבד. ועיי"ש שקנס למי שדחה הברית לערב פסח, שלא ימול בו ביום. ולכן ס"ל גם לענין הסעודה שאין זמנה קבוע. והמחבר בי"ד (ח"ו, פסק כדעת הרא"ש שאפי' ב"ט שני, אסור למול מילה שלב"ז. ובבי"ב בבד"ב בשם הרשב"ץ) שאין מלים מילה שלב"ז ביום ה', שלא יבוא לחילול שבת, בג' למילה, בשבת. ובט"ז (י"ד רס"ב סק"ג) מפרש שלא יצטער בשבת. הרי שאין חיוב גמור למול בו ביום.

והנה גדול ערל עובר בעשה בכל יום. ולהראב"ד (פ"א ה"ב ממילה) ורמ"א (רס"א) עומד בכרת כל יום. וכל הנידון דלעיל הוא רק במילת קטן המוטלת על אביו. ובגליון מהרש"א (רס"ב) מביא משר"ת ראנ"ח שעוברים בעשה. ולכן חולק על הרשב"ץ דלעיל. והנה יסוד שיטת מג"א שאף מילה שלב"ז זמנה קבוע.

ובדבר אברהם (ח"א ל"ג, וריש ח"ב) ס"ל טפי, שאסור לדחות אפי' לשעה, וכדכתב מג"א הנז' דכל שעה זמניה הוא (ודלא כבית אברהם, בשע"ת רס"ה סק"ט). ולדבריו חייבים למול עם הנץ החמה, ואין המנהג כן. ועיין במג"א (תמ"ד) שבער"פ בשעה שישית, שא"פ לו לבטל חמצו, יבער ואח"כ ימול, שהרי יכול למול אח"כ. ובמחמ"ש תמה הא אסור לדחות מילה שלב"ז, אפי' לשעה. ומבואר דס"ל שמבטל מ"ע כשמשחה, ואי"ז זריזות בלבד.

ובשעה"צ (כ"ד) תי' דכשמל לבסוף מתקן, מה שהשעה. אבל בחמץ לא נתקן מה שביטל תשבייתו באותה שעה, עכ"ת.

והנה בשבת (קל"ב). מה להנך שכן אם עבר זמנה, בטלה. ומשא"כ מילה. ובתוס' (קל"א). מבאר דסוכה וציצית וכדומה, אעפ"י שנוהגים אף למחר, אבל החיוב של היום עבר זמנו, ואא"פ לתקן. ומשא"כ מילה, אותה מילה שהוא חייב בשמיני, הוא עושה בתשיעי, עכ"ד. ובשלמא אם מילה שלב"ז, אפשר לדחות, ניחא. שאם כי מעלת שמיני אא"פ לתקן. אבל עיקר מילה, מל לבסוף. אבל אם אסור להשהות כלל, והיינו שבכל יום יש צורך שיחא נימול. איך אפשר שע"י מילה שלמחר, מתקן אף מה שהשעה.

ונראה ביאור הדברים, שאין מילה של כל יום קיום בפ"ע. אלא הכל נידון אחד אם נכנס האי גברא בברית, או לא. ואם נכנס לבסוף, לא חיסר כלום. אלא שכל זמן שלא מל, הרי לא נכנס האי גברא בברית, וחייב כרת להראב"ד, ומבטל מ"ע לכו"ע בגדול, ובקטן נמי להדעות דלעיל. אבל משכנס לבסוף נתקן אף מה שהשעה.

הגאון הגדול רבי ברוך דב פוברסקי שליט"א ראש ישיבת פוניבז'

מילה שלא בזמנה

בשבת ויו"ט

בגמ' שבת (דף קל"ב א') איתא, מניין דמילה דוחה שבת דאמר קרא וביום השמיני ימול בשר ערלתו ואפילו בשבת, אכן כל זה הוא במילה בזמנה, אבל מילה שלא בזמנה שאין זה ביום השמיני, אינה דוחה שבת. ולהלן שם (קל"ג א') איתא גבי יו"ט, דרק מילה בזמנה דוחה יו"ט, וקאמר מנה"מ דשלא בזמנה אינה דוחה יו"ט, רב אשי אמר שבתון עשה הוא, והר"ל יו"ט עשה ול"ת ואין עשה דוחה את ל"ת ועשה, ע"ש. וביאור קושיית הגמ' מנה"מ, היינו משום דס"ל דיו"ט הוא ל"ת בלבד, וא"כ הרי דינא הוא דעשה דוחה ל"ת ואמאי מילה שלא בזמנה אינה דוחה יו"ט, ולהכי צריך מיעוט מיוחד, או משום דיו"ט עשה ול"ת ואין עשה דוחה ל"ת ועשה.

ועי' במהרש"א שם שהקשה דהרי מילה שלא בזמנה דוחה צרעת אף דהוי עשה ול"ת, וא"כ ניול מינה דתהא מילה שלא בזמנה גם דוחה יו"ט. ותיירץ המהרש"א דגבי יו"ט כיון דאפשר למולו למחר לא אמרינן דדחי, וכמש"כ התוס' ביבמות (ה' ב' ד"ה כולה) סברא זו לענין שריפת קדשים ביו"ט, יע"ש.

ולכאורה נראה נפ"מ לדינא גדולה בזה, והוא באופן שתהיה מילה שלא בזמנה, אולם העומד למול, עומד לבא עליו חול, ואם לא ימולו אותו היום שהוא יו"ט, שוב כבר לא יוכלו למולו לעולם, דלפי טעם המהרש"א, בכה"ג ראוי שתהא מילתו דוחה עשה ול"ת דיו"ט, וכמו שאשכחן שמילה שלא בזמנה דוחה עשה ול"ת דקציצת בהרת.

והנה בדיון מילה דוחה שבת, שגם בזה נאמר הדין שאינה דוחה שבת אלא כשהיא בזמנה, וכדילפינן לה מקרא דביום השמיני אפילו בשבת וכו'. ולכא' באופן הנ"ל שאם לא ימולו אותו בשבת כבר לא יהא נימול לעולם, ודאי לא דחי שבת, דהא לא נתרבה כלל דין מילה דוחה שבת אלא במילה בזמנה, והוא מעיקר הדין. ולהכי במילה שלא בזמנה פשיטא דלא ידחה שבת גם אם לא יוכל למולו לאחר השבת.

אולם יש להעיר בזה מהא דאיתא ביבמות (ה' ב') דאיכא למילף דעשה דוחה ל"ת שיש בו כרת ממילה בזמנה דדוחה שבת, אלא דפריך על זה מה למילה שכן נכרתו עליה י"ג בריתות, ולהלן שם איתא נילף ממילה ומפסח, ופריך מה להנך שכן כרת, יע"ש. וא"כ מילה שלא בזמנה שיש בה כל דיני מילה וחייב עליה ג"כ כרת, ושוב ליכא הפירכא הנ"ל, יהא דינה שדוחה שבת, וכמו מילה בזמנה שדוחה שבת. וראיתי שכבר העיר זאת בקובץ הערות על יבמות (סימן ז'), וכתב ע"ז ד"ל משום דאפשר למחר ולא דמי למילה בזמנה, יע"ש. וא"כ הרי באופן שאי אפשר למחר יהא דינה דדוחה שבת, וחידוש גדול הוא ולא שמענו דיהא דינא כן, וצ"ע.

ונראה לכאורה דמציינו פתרון לשאלה זו, עפ"י דברי המהרש"א בחידושי אגדות בנדרים (דף ל"א א') שהקשה בהא דתנן שם, גדולה מילה שדוחה שבת, וכן תנן גדולה מילה שדוחה נגעים, ע"ש. וצ"ע שהרי כבר נאמר גדלותה של מילה שדוחה שבת שיש בו חיוב מיתה, וכן שנכרתו עליה י"ג בריתות, ולכא' עדיף ממה שדוחה מנגעים. וכתב על זה המהרש"א, דהמילה שדוחה שבת הוא רק מילה בזמנה, וכן המילה שנכרתו עליה י"ג בריתות הוא גם מהקרא דאת בריתי אקים את יצחק שהיה נימול לשמונה, אשר ע"כ באמת אין י"ג בריתות אלא למי שנימול בשמונה, והנימול שלא בזמנו אין לו אלא י"ב בריתות, והוא חילוק בעצם החפצא דמילה, וע"ז אמר ר' נחמיה דמ"מ גם מילה שלא בזמנה עדיין גדולה היא שנתרבה בה דין דוחה נגעים, יע"ש.

ואשר לפ"ז י"ל, דכיון דדין מילה דוחה ילפי' מהא דכתיב בפר' תזריע מקרא דוביום השמיני, וקרא זה נאמר במילה בזמנה, א"כ לא נאמר כלל דין דוחה של מילה שלא בזמנה. ואין ללמוד דין מילה שלא בזמנה מדיון מילה בזמנה, שהרי על מילה בזמנה נכרתו י"ג בריתות, משא"כ מילה שלא בזמנה אין בה אלא י"ב בריתות, וכמש"כ המהרש"א, ודו"ק. (בד קדש עה"ת פר' תזריע)

כידוע, נגע הצרעת בא על חטא לשון הרע. מרנא החפץ חיים" זיע"א, כותב ב"שמירת הלשון": "אל יפלא בעיניך על כך שאנו רואים אנשים מדברים לשון הרע ואין להם שום נגע". הוא מתרץ שני תירושים. האחד, על פי תורת הנסתר: הדיבור האסור מטמא את הנפש, וגם הנגע הינו רוחני, כלומר, אין זו מחלה רגילה. הוא נובע מפגם בנפש. לכן, בזמן שביט המקדש היה קיים, כאשר היתה קיימת דרך להטהר מנגע זה, על ידי שלבי טהרת המצורע המבוארים בפרשת השבוע, הנגע היה חל. לעומת זאת עתה, בעונותינו, בית המקדש חרב ואין באפשרותנו להטהר, נותר הנגע נסתר בתוככי הנפש בלבד. על כך אמר שלמה המלך: "שומר פיו ולשונו, שומר מצרות נפשו" (משלי כ"א, כ"ג). מפתא חטאי הדיבור, הנפש נטמאת, וצרות פוקדות אותה באופן רוחני.

תשובה שניה עונה היחפץ חיים": העניות שקולה כצרעת! חטאי הלשון נובעים בעיקרם מגאווה, שבגינה מתגאה האדם בלבד על זולתו ומביט עליו מלמעלה למטה, בביקורת ובחיפוש חסרונות. לעומת זאת, אם ייעני, תשפל רוחו ותתרטן לשונו. התיקון הרוחני יושג!

כמה מחריד ונורא הדבר, מחפשים מקורות לקריסות לכללות, מחפשים סגולות לפרנסה בכבוד, יש אפילו שיתלו את העוני בחוסר לימוד מקצועות חול או ליבה. אבל מרנא החפץ חיים טוען שהעניות שקולה כצרעת, יכולה שתבוא העניות במקומה של הצרעת כנגע על איסורי הלשון.

וגם אם העניות המדוברת עניות ברוחניות היא, הרי שנורא הדבר לחשוב על נתק רוחני מבורא עולם כנגע במקומה של הצרעת.

נוראה היא העניות. במדרש מסופר שהבורא הציב בפני איוב את הברירה: יסורים - יסורי איוב רחמנא ליצלק, שכול וסחין בכל הגוף, או עניות. "אמר לו איוב: ריבון העולם, מקבל אני על כל יסורים שבעולם ולא עניות!" (מדרש רבה שמות ל"א, י"ב).

נחזק כולנו, בלימוד הלכות שמירת הלשון ובשמירה והקפדה על איסורי הלשון, למען לא ינגע לריק ולמען יפתחו בפנינו שערי עשירות ברוח וגשם.

מנה יצחק הלוי רזניס

ברכות מאליפות

לידידנו הנכבד שתורתו מאירה

לרבים

וידידו רב לו בהדרת גזני רבותינו
הרה"ג הלל מן שליט"א

חבר מערכת העלון

לרגל הוצאת ספרו הייחודי

"אהל פרץ" - זבחים ח"א

יזכה עוד רבות בשנים להרבות תורה

בהדרתה ובשלימות לתועלת הרבים

חברי המערכת

מנהגים

הרה"ג אליקים דבורקס

מילה שלא בזמנה בשבת

נפסק בשו"ע יור"ד סימן רס"ו סעיף ב' – מילה דוחה יו"ט ושבת בזמנה אבל שלא בזמנה אינה דוחה. והסיבה שמילה בזמנה דוחה שבת מובא בגמ' שבת דף קל"ב היות וכתוב 'וביום השמיני ימול' (דורשים ביום ואפילו בשבת אי"כ זה דווקא כשהוא ביום השמיני ואז דוחה שבת, ודוקא מילה עצמה אבל הטפת דם ברית אפילו חל יום השמיני בשבת אין דוחה השבת ומטימין דם אחר השבת (עי' שו"י סימן רס"ב סק"ב), ויש לדון לגבי מילה שלא בזמנה שעשאה בשבת האם צריך להטיף דם ברית היות ומעשה המילה היה בשבת וזה לא זמנו אי"כ לא הועילה המילה.

והנה בדבר זה נסתפק הגרע"א בתשובות סימן קע"ד ודן מכמה טעמים: א. מצד הדין כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד ואי עביד לא מהני ואי"כ לא קריה מצות מילה ב. מצד הדין דמצוה הבאה בעבירה. ואז לפי"י יצטרכו לעשות הטפת דם ברית כשמל מלשבי"ז בשבת. והעלה (שם) הדיות אם שוחט בשבת אין אומרים אי עביד לא מהני כיון שההיתר שחל עיי' השחיטה אינו תלוי באיסור וגם אם נאמר דלא מועיל לא מבטל האיסור שהרי גם נתירה אסור בשבת, משא"כ במילה העבירה תלויה במצוה שהרי מילה הוא מלקלק בחבורה ומעיקר הדין הרי זה פטור אלא שמילה כמצוהה הוי תיקון גברא ועל כן חיוב ולכן אם נאמר דלא מהני אין תיקון ואין מלאכה ולא עבר על איסור ובהכ"ג אומרים אי עביד לא מהני. ואי"כ יוצא לדעת רעק"א במילה שלא בזמנה בשבת לא קיים המצוה אי"כ צריך להטיף דם ברית כדי לקיים את המצוה וכן כתב בנייד בנייד ציון ח"א סימן כ"ז לפי שכן תינוק שחוליה ונותנין לו ז' ימי הבראה אם עברו ומלו באותו זמן נחשב כמילה תוך זמנה ולא יצא ידי חובת מילה, ומכיון שלרוב הפוסקים יש שנימול תוך שמונה צריך להטיף דם ברית אי"כ ה"ה בנייד שמילה לא היה בזמן הראוי צריך להטיף דם ברית לקיים המצוה. (עי' שו"ת מהר"י אסאד או"ח סימן קי' יור"ד סימן רמ"ט).
בפתחי תשובה יור"ד סימן רס"ו סק"א כתב דלפי סברת רעק"א בנוהל מהול דאין צריך אלא הטפת דם ברית ואז הטפה זו דוחה שבת אם עבר והטיף בשבת אפשר דלא יועיל ויש לחזורו להטיף ביום חול.

האור שמח על הרמב"ם הלכות מילה פרק א' ה"ז כתב ג"כ שצריך להטיף דם ברית, אולם למעשה נהגו שלא להטיף דם ברית וכמסקנת הפתחי תשובה רס"ו סק"א דכיון דכבר יצא ידי חובת המצוה כדמוכח בגמ' שבת דף קל"ז ע"א דנחשב כעשה מצוה. וכן פסק הלכה בשו"ת שבת סיון חלק ח' סימן ז', (עי' שו"ת עונג יום טוב סימן מ"א ובשו"ת אבני נזר יור"ד סימן שכ"ו שו"ת שאנת אריה סימנים י"ב וי"ג ובשו"ת מהר"ם שיק יור"ד סימן ר"מ ובספר חכמת אדם כלל קמ"ט ס"ב).

מילה שלא בזמנה ביום חמישי

הב"י יור"ד סימן רס"ב מביא מש"כ בשו"ת תשב"ץ חלק א' סימן ר"א דאין למול מילה שלא בזמנה או מילת גרים ביום חמישי דנמצא ידוע שלשי' למילתו יחול בשבת ובודאי ישצטרכו לחלל עליו שבת ונמצא שהמהול גורם לחילול שבת, והוא עפ"י דברי הגמ' בשבת י"ט דאין מפליגין בספינה י' ימים קודם השבת, וכתב הר"ה טעם האיסור משום שודאי יביא לידי חילול שבת משום סכנה ואי"כ כשנכנס לספינה הוא כמתנה שיחלל עליו השבת (עי' בשו"ע או"ח סימן רמ"ח), ולכן ה"ה דאין למול מילה שלא בזמנה ביום ה' לפי שיחול יום ג' למילתו בשבת ויצטרכו לחלל עליו את השבת. וכתב השו"ע בסימן רס"ו סק"ה דמדברי התשב"ץ משמע שלא אסר אלא ביום ה' ולא ביום ו' דעיקר הסכנה אצל ביום ג' למילה וזהו שאמרו במשנה שבת דף פ"ו – מנין שמרחיצין את המילה ביום השלישי שחל להיות בשבת שגמור 'ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים' (בראשית ל"ה) היינו שביום השלישי כואבים ביותר, אולם מדברי הט"י יור"ד סימן רס"ב ע"ה משמע דגם ביום ששי אסור למול לפי שעד שלשה ימים התינוק מצטער ואסור לגרום צער בשבת ולפי"ז כתב דש"כ למול מילה כזו ביום שיש צער יותר בשבת, אולם מדברי השו"ע הני"ל משמע דלא אסר אלא ביום ה' ולא ביום, ובסי' הברית סימן דס"ו אות י"ט מביא דבשו"ת תשב"ץ כתב במפורש ובעצם כדי שיהי יחול **יום ג'** **למילה בשבת** ויצטרכו לחלל עליו שבת (עי' הגהות רעק"א סימן רס"ב ובערוך השלחן (שם) סק"ב).

אולם הרבה פוסקים כתבו דאין לחוש לדברי התשב"ץ אין דעת השו"ע יור"ד סימן רס"ו ס"ק י"ח ובנקודת הכסף יור"ד סימן רס"ב ומג"א סימן של"א סק"ט שו"ת נודע ביהודה תניא

רבינו הגרי"ש אלישיב שליט"א

בענין ברכת להכניסו

בברית מילה בניתוח

שאלה:

בענין ברית מילה במבוגרים שעושים הרדמה בחדר ניתוח, והאב עומד מחוץ לחדר הניתוח ואי אפשר לדעת בדיוק הזמן של אחרי החיתוך קודם הפריעה. האם רצוי יותר שהעומד בפנים החדר הוא יעשה את הברכה. תשובה:

אם האב נמצא שם, הברכה להכניסו היא עליו. ולכן עליו לבא בדברים עם המוהל, ולפי האמדנא דכבר התחילו לערוך את הברית. האב צריך לבדן ברכת להכניסו. שהרי לפי מה שכתב הרמב"ם בפרק ג' מהלכות מילה שברכה זו מצוה על האב ואם אין שם אב אין מברכין ברכה זו.

(קובץ תשובות ח"ג ס' קמ"ח)

יור"ד סימן קס"ו ואליה רבה סימן של"א ס"ק י' והחכם צבי בהוספות סימן ט' אות י"ד, והוא דמה דאין מפליגין בספינה ג' ימים קודם השבת היינו דווקא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר כמבוא בשו"ע או"ח סימן רמ"ח, ואי"כ ה"ה במילה אין לך מצוה גדולה ממנה, וכן מעיר בשו"ת מים עמוקים (הראנ"ח ח"ב סימן ל"ט). ומוסיף עוד טעם להיתר דכיון שהתינוק ראוי למילה אסור להשהותו ולדעת הראב"ד עובר בכל יום על איסור כרת כשמשעה את המילה (עי' שו"ת שיתלע עב"ץ ח"ב סימן צ"ה ובשו"ת חתם סופר יור"ד סימן רנ"ב שו"ת מהרש"ם ח"ה סימן ז' ושו"ת מחזה אברהם (מבראדי) סימן ט"ד).

ולמעשה מנהג רוב המקומות שמלין מילה שלא בזמנה גם ביום ה', וכי"כ במשנ"ב סימן רמ"ח סק"ג. יש שכתבו שיש לחלק בין סוגי מילה שלא בזמנה, דתינוק שנתרפא אין מלין אותו ביום חמישי אבל מילה שנחתה מחמת שנולד בבין השמשות של יום רביעי מלין גם ביום חמישי דנחשב כמילה בזמנה ומלין בו ביום, וכך מובא בסי' ראשון לציון מבעל אוהח"ק בסוף הספר בחידושי להלכות מילה וכך כתבו בס' תפארת למשה יור"ד סימן רס"ו ובשו"ת רבי ידידה טיאה וילל סימן ט"ב.

דין זריזין מקדימין למצוות במילה שלא בזמנה

נפסק בשו"ע יור"ד סימן רס"ב ס"א דכל היום כשר למילה אלא זריזין מקדימין ומצוה למלין מיד בבוקר, ואפילו מילה שלא בזמנה אינה אלא ביום, וכפי שדרשו בגמ' יבמות ע"ב ע"א מהפסוק 'וביום השמיני ימול בשר ערלתו' (ויקרא י' ו' יתירא דוביום השמיני, אולם יש לדון האם גם במילה שלא בזמנה יש ענין של זריזין מקדימין למצוה או לא? בשו"ת נודע ביהודה יור"ד סימן קס"ו ושדי חמד מערכת ז' כלל ב' כתבו דגם במילה הנערכת שלא בזמנה יש להשתדל לקיימה משום זריזין מקדימין, ודלן כמש"כ בס' ראה חיים (פלאגי) דמסתבר דשלא בזמנה אלא בה דין זריזין דכיון דאיחדי איחדי. אולם ממה שהביאו בברכי יוסף יור"ד סימן רס"ו ס"ב ובגליון מהרש"א (שם) סימן רס"ב ס"ב בשם שו"ת דבר שמואל סימן קצ"ב שאין לעכב מילה שלא בזמנה משום כיבוד קרובים וכיב"ז אין ראוי. דשם בתשובה מדובר במי שרוצה לדחות המילה ולאחריה בכמה ימים מן היום שכבר היה ראוי למול בו, אבל לא נתבאר שם לענין הקדמת המילה באותו יום עצמו, וכדעת הנובי"ז כתב הניע"ץ והבא ב"י זכר הברית סימן ו' אות ח'. בנוסף על כך יש שסוברים שבמילה שלא בזמנה **יש להקפיד** ביותר שלא לאחריה כלל, וכך כתב בשו"ת דבר אברהם ח"א סוף סימן ל"ג במילה שלא בזמנה מבטל האב מ"ע בכל רגע ורגע של איחור. ועיי' בפתחי תשובה (שם) סק"ב שאין לעכב המילה שלא בזמנה עד ערב פסח דיש שיאכל הכזורים על הסעודה, וכך כתב בשו"ת תשובה מאהבא ח"ב סימן רמ"ו. [אולם יש הרבה שסוברים שאין לחשוש בזה ואין זה דומה למילה בזמנה שיש דין זריזין, וכך משמע בשו"ת ידי אליהו סימן מ"א (הו"ד גליון מהרש"א יור"ד סימן ר"ס) ובשו"ת דבר אברהם או"ח סימן י"ד. ועיי' בס' ארחות רבינו ח"א עמוד שפ"ו שמרן החזו"א כתב שאין הלכה כדברי הדבר אברהם.

מילה שלא בזמנה לעכב כמה ימים עבור הקרובים

ראוי לציון מש"כ בשו"ת דבר שמואל (אברהם) סימן קצ"ב וז"ל יגם בעיני יפלא טוב טעם ודעתו ילמדנו על מה לסמוך היתה עיכוב מצות המילה אפילו שלא בזמנה ימים מספר להפצת רצון האב להנאות או לכבודו בדברים ומחשבות של מה לך ומה בכך, כפי השאלה שנדרשתי בו, מאת מעכ"ת. ועל כל הרשום בכמה באת שלתשובתה אין לי להוסיף. ועיקרא דהאי מילתא תלמי בההיא דתניא במכילתא אקרא דזשמרתם את המצות עשה רב יאשיהו מכאן דאין מחמיצין את המצות ומצוה שבא לידך עשה אותה מיד. ומי זה יערב את לבו לעבור את הכלל המפורסל לנו בזכור. ומה גם במצוה המורה שבחמורות שלא נתלה לו למשה רבינו עליה אפילו שעה אחת מפני שנתעסק במלון תחילה. וחס ליה לזרעא דאברהם אבינו עליו השלום לעכב מצות בנו שלא לצורך ולחיי שעה לא חייש פן יקראנו אסון ח"ו ונמצא נקבר ערום בלא אותה מצוה, וקולר האשם תלוי ופולג על צאריא אביו. ומטעם זה שלא להחמיץ את המצוה פסק הרמב"ם פ"ב מהלכות מילה דמילה אפילו שלא בזמנה דוחה אפילו יו"ט שני של גלויות, דאלי"כ ליקשי ליה ולפסק הרא"ש דפליג עליה מטעמא אחרינא אם לכבוד עצמינו ולהקתר רצוננו ונולד לעכב מצוה את כמה ימים לכבוד שמים וחזקו דהבית פרייט? כמ"ש שני לא נעכב יום אחד, וגם משום זה ראיתי לכמהור"ר אליהו חיים בתשובותיו ח"ב סימן ל"ח שלבו מהסס וגם מה שפסק רשב"ץ ז"ל

חקירות הלכתיות

הרה"ג אלחנן פריץ

נתרפא ביום חמישי

תינוק שחלה ונתרפא ביום חמישי, דעת התשכ"ז להמתין לא למולו ביום שישי אלא למולו ביום ראשון משום שהתינוק מלעטר בשבת. וראה בשו"ת זכרון יוסף יו"ד ס' כ"ד. והש"ך בסו"ס רס"ו הקשה על התשכ"ז וכתב למול ביום שישי והדיון בזה הוא לעניין הלכה שאין מפליגים בספינה. ומנהג הספרדים בזה למול ביום ראשון. מה שא"ז מסתפק בזה, מה הדין כאשר יג' כורכ גדול למול ביום שישי והוא שעת הדקה. האם אפשר לממול על מה שכתב הרשב"א שצמקוס כער גדול או כורכ גדול אפשר לממול על דעת יחיד ולמולו ביום שישי.

תענית אסתר

רבים שואלים אם למול בזוקר כדין זריזין מקדימין למצוות או למול בצהריים ואז המילה תהיה כרוב עס. ובדל"כ נוקטים זריזין עדיף על כרוב עס ויש המליין אפילו לפני תפילת שחרית. אכן יג' ללדד כי אם הדבר נוגע לכבוד הכריות שיבואו קרובי משפחה נכבדים ורלונס בזה, לעשות את הברית בצהריים כדי לכבדם. והנה נסתפקתי לעניין ברית החלה בתענית אסתר, אם יג' היתר לדחותה לסוף התענית שאז הקרובים יהיו במילה ומיד לאחריה בסעודת המלאות שצבסוס האוס. האם אריך ומעביד לה לדחות את המילה כ"כ ובפרט שדוחה אותה עד כדי כך ששמא יתבטל המעשה.

כרת באונס

מעשה בחדש קדשה את עניין הברית עוד ועוד עד לרגע האחרון כמעט סמוך לשקיעה. ואז נהיה עניין של בזהל ה' ישמרנו, לפי שנפל טיל ל"ע על אותו מקום וזכרוו כולם וגם המוהל ברח עמהם. והתבטל עניין הברית. והיה אזי הבן בלער על שאיסור כרת בה לידו שהרי כתב הרמב"ם בפי"א מהלכות מילה כן וראה בהשגת הראב"ד כל יום עובר באיסור כרת. והיה נראה ללדד בזה על פי מה שכתב הקאות בסי' נ"ה להביא בשם קדמונים שמי שהשאר דבר לזמן האחרון ובסוף היה אונס ולא עשאו, נחשב דבר זה לאונס ביום האחרון ואין אונס ואין עוון על אותו איש. ועל פי עניין יג' של אונס ביום האחרון כמחלוקת שני וכמו שצבזא הרמ"א בהלכות נדרים ס' רל"ב.

רעק"א

דעת הנמ"א ס' רפ"ב והגאון רעק"א כי גם בכהן קטן יג' דין 'וקדשתו'. ולאכלה שנוהגים להעלות לתורה קטנים, יקדמו להעלות כהן קטן מדין זה. ולפי זה מוהל יג' לפניו שני תינוקות למול, אם אחד מהם בא קודם ודאי ימול אותו ראשון לפי שכבר התעסק עמו מצוה. אבל אם שניהם לפניו, ימול את הכהן קודם מדין 'וקדשתו' לטוב מנה יפה ראשון. וגם יג' וקדשתו לזרז עניין של אזי הקטן שהוא כהן. ברס, אם המוהל הוא אזי הבן עצמו לכאורה יג' מקום לומר שימול את בנו קודם כי שלו קודם לשל אחרים.

פורקי עול

מי שקרוביו רעים ויבואו לבדית בשבת ובוודאי שחסור לו להזמינם להכשילם, אבל הם יבואו מאליהם ואין לו ענה להמלט מזה ואף אם יעשה את הברית בנזן התמה, יבואו בהמוניהם ברכבים ובעגלות דעיומוו של יום השבת. האם ידחה את הברית או שמה' הלעיטוהו לרעע ולא יפסידו הוא ובנו מצוה יקרה זו לעשותה במועד בגלל קרוביו הרעעים. ואשר נראה ללדד בזה כי אמנם נכון כי הוא ובנו קודמים לכולם ולא שייך בזה מה שאמר אליהו "קחו לכם הפך האחד כי אתם הרעים" מ"מ כיוון שהוא חילול ה' שקרוביו נוסעים צפרהסא ומוקרים את האמצטי. משום כך יג' לדעתי לדחות את הברית ולעשותה בזמן שאין בו חילול ה' כלל.

שהתינוק הנימול שלא בזמנו אחר שמונה שלא ימולו אותו ביום חמישי כדי שלא יבוא לחלל עליו את השבת ביום ג' למילתו מפני הסכנה. וז"ל 'מילה נמי אע"פ שהיא שלא בזמנה מצוה רבה היא וכי'. דפשיטא דאין שמילה זו שמלון את התינוק בזמן הזה מילה בזמנה היא, כלומר שתינוק ראוי לכך ואין במילתו סכנה וכיון שכן לא שהוא משעה אותה, הוא משעה באיסור ודאי כיון שהוא ראוי למילה, ולדעת הראב"ד בכל יום ויום עובר עליו באיסור כרת ע"כ הא קמן כל אפיא שוין להזהיר שלא לעכב במצוה כזאת. וחזינא מה שפסק הרא"ש במסכת בכורות ובנו בעל הטורים טור יור"ד סימן ש"ה עם כל הפוסקים הבאים אחריהם וכן קיימו וקבלו כל היהודים עליהם לפדות בכוריהם ביום ל"א ללידתם ולא לעבור אע"ש שאחר ל' יום אין לו זמן קבוע מן התורה, וכל שכן בנידון דידן דמצוה מילה להקדמת אפילו שלא בזמנה להפצת פדיון הבן אם יתקבצו שחיהם יחד ביום אחד, כדכתב מוהר"א חיים בתשובות ח"א סימן ע"ט. הן אלה קצות דברי ואין לי להאריך כי אם להעתיר א"א יאיר עינו

עקרי הענין

זמן מצות מילה הוא ביום השמיני ללידת הבן רמב"ם במנין שלפני ה'ל' מילה, טור ושו"ע יור"ד סי' רסב א, ואין צריך להמתין שבעה ימים שלמים של מצות לעת שבת קלו ע"א עבר יום השמיני ולא נימול, ביטל האב מצות עשה זו רמב"ם מילה פ"א ה"א. [נאמרו זה נכתב בעזרת מפעל תרג"ם מצוות].

הנולד ב"בין השמשות", שהוא זמן הנידון כספק יום ספק לילה ברייתא בשבת לר ע"כ. מתי הוא זמן "בין השמשות", ראה שבת לר ע"כ ולהלכה נחלקו ראשונים, מונים שמונה ימים מהלילה, ונימול **ביום** שהוא ספק שמיני ספק תשיעי ללידתו משנה בשבת קלו ע"א, רמב"ם מילה פ"א ה"כ, טור ושו"ע יור"ד סי' רסב סעיף ד', לפי שאם יאה נימול ביום השמיני הנמנה מהיום, שהוא ספק שמיני ספק שביעי ללידתו, אם שביעי הוא, לא קיים מצות מילה, שכן המילה נעשית קודם זמנה, לכך מלים אותו ביום שהוא ספק שמיני ספק תשיעי, שאף אם תשיעי הוא היה קיים מצות מילה, שמילה לאחר זמנה מצוה היא ב"י יור"ד שם ד"ה נולד.

המל את בנו קודם יום השמיני, יש הסוברים שאף שלכתחילה אין זו זמנה, מכל מקום קיים במילה זו את מצות המילה ב"י יור"ד רסב, ושי"ך שם סק"ב, בדעת הרא"ש שבת פ"ט סי' ה, רמ"א סי' רסב סעיף א'. וראה שאגת אריה סי' נב הסובר בדעת הרא"ש, שאף שבדיעבד לא צריך להטيف דם ברית, מכל מקום לא קיים את המצוה, ויש הסוברים שאף בדיעבד לא קיים את המצוה כשמל קודם זמנו, ולפיכך צריך לחזור ו"להטيف ממנו דם ברית" ראה רמ"א יור"ד סי' רסד סעיף א', ובביאור הגר"א שם אות י, ש"ך שם סי' רסב סק"ב.

יש הסוברים, שלדעה הסוברת שהמל קודם זמנו לא קיים מצות מילה, המל את בנו קודם יום השמיני ביטל מצות עשה של מילה, לפי שבמילה זו מנע את האפשרות למול ביום השמיני מנ"ח אות כב בדעת המל"מ מלכים פ"י ה"ו. אך יש הסוברים, שאף לדעה הסוברת שלא קיים את המצוה כשמל קודם זמנה, מכל מקום אין איסור במה שמונע את האפשרות למול ביום השמיני, שכל זמן שלא נתחייב לעשות את המצוה אין איסור בקָה שמונע את חיובה מלבא מנ"ח אות כב.

אם לא נימול ביום השמיני, מצוה למול אותו כשמתאפשר רמב"ם בפי' המשנה שבת פ"ט מ"ו, ראה רמב"ם מילה פ"א ה"ט"ז, וראה טור ושו"ע יור"ד רסב סעיף ב. יש סוברים שכאשר מתאפשר צריך למולו מיד, לפי שכל רגע ורגע עשויב ולא נימול, עובר אלא ביטול מצוה עשה ראה לעיל שכתבנו שיש שצידד שהבית דין הם שעוברים על העשה במילה שלא בזמנה, לפיכך, כאשר ישנם שתי בריתות להעשות אחת מילה בזמנה ואחת מילה שלא בזמנה, לקיימו לעשות את זו שהיא לא בזמנה, לפי שמילה בזמנה מצותה כל היום ואין ביטול מצוה עשה אם מקיימה בזמן מאוחר יותר באותו היום, אבל מילה שלא בזמנה כשמאחר לקיימה, ואפילו באותו היום, בכל רגע ורגע של עיכוב הרי הוא מבטל מצוה עשה דבר אברהם ח"א סי' גל, ראה שער הציון (למשנ"ב) תמד ס"ך מ"ד. אך יש סוברים שהמאחר מילה שלא בזמנה לסוף היום, אף שיכול היה למול כבר בתחילת היום, לא ביטל מצוה עשה, אלא אם עבר היום כולו ולא מל דברי יחזקאל סי' יב ענף ב, ודך אמנה הל' בכיורים פ"א ה"ד בביאור הלכה, בשם החזו"א, וביאר שם סבתו, משך הזמן שנתנה תורה לאדם לקיים מצוה מעת שהיא חלה עליו, הוא, כל אותו היום.. ומכל מקום יש סוברים שגם שליטה זו ראוי להקדים אף מילה שלא בזמנה, לקיימה מיד כשמתאפשר, כשם שבכל המצוות ראוי להקדים ולעשותם ש"זרזיון מקדימים למצוות" נודע ביהודה מה"ת יור"ד סי' קטו, דברי יחזקאל שם. אך צ"ע למעשה ראה דבר אברהם שם, שהביא דעת סוברים שמילה בזמנה קודמת למילה שלא בזמנה, משום ש"חביבה מצוה בשעתה", ועוד שמילה בזמנה תדירה יותר ממילה שלא בזמנה, ולכך יקדים את זו שבזמנה על פי הכלל: "תדיר ושאינ תדיר קודם", נראה שאף דעתם כדעה זו. והסוברים כן הם שו"ת ברית אברהם סי' י"ד ושו"ת יד אליהו סי' מא הובאו בפנחי התשובה סי' רסה שכתבו שמילה שלא בזמנה קודם כיון שהוי תדיר ומקודש, עוד שחביבה מצוה בשעתה וגם בתפילה חזיון דתפילה בזמנה קודמת לתשלומין.

וכאשר נולדו לאדם תאומים ואחד מהם נולד בבין השמשות והשני נולד בלילה, יש לרון את מי למול קודם ביום השמיני, שאף שבררך כלל יש להקדים ולמול את זה שנולד ראשון ראה ר"ן סוף מועד קטן ד"ה ותניא, ופתחי תשובה סי' רסה סק"ט, וראה אות לישראל להגר"י מובשוכין סי' לה. כאבל, כאן יש צד להקדים את השני, שהרי הראשון מילתו היא ספק בזמנה, והשני מילתו ודאי זמנה, ולשית דברא אברהם המפורזשת אין ספק שיש ליתולו קודם את הראשון, אך יש לרון לשיתות החולקות, איך יש לנהוג למעשה, והנה בדירי הוה כעין עובדא זו [בירן ה']. שהראשון נולד רק כה' דקות אחר

הרב נחום זאב רוזנשטיין

השקיעה והשני נולד ט"ז דקות אחר השקיעה, וחשבתי שנחשב כנולד אחרי צאת הכוכבים כיוון שלפי פסק השו"ע [בהלכות פסח] זמן הליכת מיל הוא י"ח דקות, וזמן הליכת שלושת רבעי מיל [שהוא זמן בין השמשות] שלוש עשרה דקות וחצי, א"כ השני נולד בלילה. אך שאלו למרן הגר"יש אלישיב שליט"א והשיב שיש להקדים את הראשון, כיוון שביורשלים עד חצי שעה אחרי השקיעה נהגו לשלענן מילה זמן זה נחשב בבין השמשות, וא"כ שניהם נולדו בבין השמשות. וראה מה שכתב לי הגאון ר' אשר וויס שליט"א כבשאלה זו במנחת אשר בראשית סי' ט.

אין מלים אלא ביום, דין זה נלמד מן הכתוב ויקרא יב ג: "וביום השמיני ימול בשר ערלתו", דרשו חכמים, "ביום", ולא בלילה תו"כ פר' תוריע פ"א, מגילה כ ע"א אף שפסוק זה מדבר על הנימול בזמנו, מכל מקום, אף הנימול שלא בזמנו אין נימול אלא ביום ברייתא ביבמות עכ ע"א, רמב"ם מילה פ"א ה"ח, טור ושו"ע יור"ד רסב א. ואף דבר זה דרשו חכמים מן הפסוק הנזכר לעילי, מיתור הו' שבמילת "וביום", שכאשר התורה מיתרת את האות וא"ו באה היא לרבות עוד מקרה או דבר לדין המדובר יבמות שם ע"ב. וראה ברייתא שם שרבי אלעזר בר שמעון חולק וסובר שאת הנימול שלא בזמנו אפשר למול אף בלילה.

אם עברו ומלוהו בלילה, יש הסוברים שלא קיים בו מצות מילה, וצריך לחזור ו"להטيف ממנו דם ברית" הגהות מיימוניות הל' מילה פ"א אות ה, רמ"א יור"ד סי' רסב סעיף א', ש"ך שם סק"ב, ויש סוברים שבדיעבד אם מל בלילה יצא ב"י יור"ד סי' רסב ד"ה והיכא שעבר, בדעת הרשב"א הרא"ש והטור, ויש הסוברים שאף שהמל בלילה אף בדיעבד לא יצא, מכל מקום אין צריך "להטيف דם ברית", לדעתם "הטפת דם ברית" אינה אלא במקום שיש ערלה, ולכן אינה שייכת אלא כנולד מהול בו יש חשש שמא ערלתו כבושה [=מהורקת] על גבי הגיד, מה שאין כן בנימול באופן הפסול שמכיון שנימול שוב אין לו ערלה, אין שייך בו הטפת דם ברית כמ"ה הגר"א יור"ד רסד סק"י, בדעת הרשב"א, וראה שאגת אריה סי' נד, כתב, שלא יועיל בנימול בלילה הטפת דם ברית, והרי הוא "מצוות לא יוכל לתקן".

כשחל יום השמיני בשבת מלים בשבת, ואף שבמעשה המילה יש משום חילול שבת [על כך שבמעשה המילה יש משום חילול שבת ראה גמ' ורמב"ם וטור ושו"ע דלהלן, וראה מצוה לב], מצות מילה דוחה את השבת משנה שבת קלג ע"א, רמב"ם הל' מילה פ"א ה"ט, טור ושו"ע יור"ד סי' רסו סעיף ב', לפי שנאמר ויקרא יב ג: "וביום השמיני ימול בשר ערלתו", דרשו חכמים: "ביום" - ואפילו בשבת רבי יוחנן שבת שם, וראה ברייתא שם. ושם, שיש הסוברים שדין זה "הלכה למשה מסיני" הוא.

אם לא נימול בשמיני, מכאן ואילך אין מילתו דוחה שבת משנה בשבת קלו ע"א, רמב"ם מילה פ"א ה"ט, טור ושו"ע יור"ד סי' רסו סעיף ב'.

מי שנולד "בין השמשות", שנימול ביום השמיני הנמנה מהלילה, אם חל יום זה בשבת [שנולד ערב שבת בין השמשות], אין נימול בשבת, לפי שאין ודאי ששבת הוא יומו השמיני, ומילת "ספק שמיני" אינה דוחה את השבת שבת קלה ע"א, רמב"ם מילה פ"א ה"ב, טור ושו"ע יור"ד רסו סעיף ח'.

מי שספק אם חייבים למולו, דין שספק אם היום יום שמיני ללידתו, אין מילתו דוחה שבת, דין זה דרשו חכמים מן הכתוב ויקרא יב ג: "וביום השמיני ימול בשר ערלתו", משמע "ערלתו" שלו, ולא של אחר, לומר ערלתו של ודאי היא שדוחה שבת, ולא ערלתו של ספק שבת קלה ע"א.

יש שהקשו למה הוצרכו חכמים לדרשה זו לומר שאין "ספק" דוחה שבת, הרי אף לולי הדרשה לא היו מלים "ספק" בשבת, לפי שמוטב לבטל ספק מצות מילה בשמיני ב"שב ולא תעשה", מלחלל שבת בידיים חוס' שם ד"ה ולא. ויש שתירץ, שלולי הדרשה הממעות "ספק" מלמולו בשבת, היה בדין שהמל "ספק" בשבת, היה דינו כספק מחלל שבת, שבשוגג, מביא "אשם תלוין", ובמזיד, לא היה נסקל, אבל עכשיו שדרשו שאין מילת "ספק" דוחה שבת, המל "ספק" בשבת דינו כודאי מחלל שבת, שבשוגג, חייב חטאת , ובמזיד נסקל, לפי שבאה הדרשה לומר, שהספק, אין מילתו דוחה שבת, בודאי, פירוש, אף אם האמת שטעון מילה, מכיון שספק הוא לנו, איסור ודאי הוא למולו בשבת מנ"ח מצוה רסד אות יד.

הנושאים הבאים

תזריע - מילה שלא בזמנה -
וביום השמיני ימול יו"ט ג' יבמות

עב:

מצווע - הפסקה

אחר - ביטול חמץ

המשך הרב דבורקס

בתורתו וישפיע על מעכ"ת ממייטב שפע ברכותיו עם החיים והשלום."

ב' תינוקות למול אחד מילה בזמנה ואחד שלא בזמנה מי קודם?

יש לרון ב'י תינוקות שצריכים למולם אחת מילה בזמנה ואחת שלא בזמנה מי קודם האם של זמנה קודם דמקודש יותר, או שלא בזמנה קודם דעובר בכל רגע משא"כ בזמנה דקין זרזיוין מקדימין למצוות:
פתחוי תשובה בסימן רס"ח מבאי בשם שו"ת ברית אברהם או"ח סימן מ"ד ושו"ת יד אליהו סימן מ"א ושו"ת מהר"י אסאד יור"ד סימן רס"ז דמקדימין את התינוק שהגיע זמנו ביום השמיני דחביבה מצוה בשעתה, אולם בשו"ת דבר אברהם ח"א סימן ל"ג וח"ב סימנים א', ב', ג' וד' סובר דמשא שלא בזמנה בשעה שכבר ראוי לימול אז סבר רגע ורגע עובר על מצות עשה, וכך מובא בסי' בית דוד יור"ד ח"ב סימן רס"ה (מהגאון ר"ד ק"י מגדולי תלמידי חת"ס זצ"ל) מציון שבוש"ת תשובה מאתה ח"א סימן פ"ה כתב דמילה שלא בזמנה חמור דעובר בכל רגע כמבואר במג"א סימן קמ"ט וסימן תקס"ח, ולכן מילה שלא בזמנה בסימן שזה שהגיע זמנו ביום השמיני הוא כך שייך לדין זרזיון מקדימין למצוות, וכך מובא בשו"ת באר משה ח"ה סימן ק"נ ובשו"ת חוקי חיים חלק א' סימן ל"ג.

בשו"ת שבת הלוי חלק ה' סימן קמ"ז מציון שבספר טל תורה להגאון רבי מאיר אריק זצ"ל ברי"ה דיו" ע"כ מציון ע"מ שאמרנו בגמ' (שם) כיון שעברו ג' רגלים בכל יום עובר בבית דהוי"ל דכל רגע עובר, והוכיח מזה דבאמת אינו עובר בכל רגע בב"ת דומיא בזמן האחרון דהוא יום ההקרבה, וכתב דכמו כן במילה שלא בזמנה משוי"א בכל שעתא אין הפירוש כל רגע והעיקר שאינו עובר אלא בכל יום שהוא כל פעם זמן מצוה מתחדשת, ומשו"כ שכל על משו"כ בשו"ת תשובה מאתה הני"ל שרצה להקדים מילה שלא בזמנה, דבאמת מילה בזמנה קודם, ומסיק בעל שבת הלוי דכן מנהג העולם, ומי שנהג כמנהג העולם להקדים מילה בזמנה יש לו עמודים גדולים לסמוך עליהם (עיי' ספר מנחת אשר בראשית סימן י"ט משכ"ז), וכן דעת בעל המחתשת חלק א' סימן מ"ג ובדברי יחזקאל סימן י"ב אות י' וחלקו על פסוק של הדבר אברהם. (עיי' שו"ת להורות נתן חלק ה' סימן צ"א). אולם אם כבר הבאיו לביהכנ"ס את התינוק שכבר עבר זמנו למול אין לשתותו ומלן מיד, וכך מובא בסי' שרביט זהוב בשם ספר לקט הקמח.

סעודת מצוה

מובא ברמ"א סימן רס"ה סי"ב – ונהוג לקחת מגין לסעודת מילה ומקרי סעודת מצוה. וכתב בשערי תשובה או"ח סימן קכ"א שייך ל"ג דאף במילה שלא בזמנה ג"כ נקרא סעודת מצוה כמו בזמנה וכל מה שנוהג בסעודת מילה בזמנה נוהג גם בזה.

מילה שלא בזמנה קודם מתן תורה

רש"י בשמות י"ב מבאי שנתנו לבני ישראל שתי מצוות בשעת גאולתן ממצרים דם פסח וזה מילה שמלו באותו דהיינו וכו', ומבואר שבניי נימולו באותו הלילה דהיינו בליל ט"ו בניסן. וכן כתב רש"י בספר יהושע ה' ב' (ובבעל הטורים (שם) פסוק י"ג, הגר"יז מבריסק זצ"ל בפרשת בא כתב שמקור דברי רש"י ממז"ר שמות פרק י"ט ובמד"ר שיר השירים א' כ"ז ושהמילה הייתה בלילה בשעה שמשה רבינו וישראל היו מסובין ואוכלים פסחיהן. וכתבו האחרונים להעיר כיצד מלו באותו הלילה והרי נחלקו תנאים ביבמות ע"כ עיי' אם מילה שלא בזמנה נימולין בלילה וקיי"ל כרבנן דמילה שלא בזמנה אינה אלא ביום?

ומצאתי ב"א נחמת אמתרן סימן ל"ח בעניני מילה שמתרץ שקודם מתן תורה מילה שלא בזמנה נימולין אין בלילה, שהרי המקור בתורה שמילה אינה אלא ביום הוא מהפסוק "ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר" (בראשית י"ז) ודורשים במסכת שבת דף קל"ב ע"א ימים ולא לילות, ופסוק זה שנאמר לאברהם אבינו הוא במילה בזמנה, אך במילה שלא בזמנה לא כתוב שצריך דווקא ביום, ומה שרבנן סוברים ביבמות ע"כ דגם מילה שלא בזמנה הוא דווקא ביום הוא משום שלומדים מזה"ש "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (ויקרא י"ב), וכתבו התוס' (שם) אע"י מדכתבי ח' ימים ודורשים בשבת קל"ב ע"א ולא לילות וביום דורשים אפילו בשבת, מ"מ שפיר דרשו מו' דביום לרבות דאין נימולים אלא ביום, ומבואר שכל הלימוד שמילה שלא בזמנה אינה אלא ביום הוא מהפסוק וביום השמיני ימול בשר ערלתו שנאמר לאחר מתן תורה בפרשת תזריע, אך לפני מתן תורה נאמר כך הפסוק "ובן שמונת ימים ימול בשר ערלתו" ופסוק זה הוא במילה בזמנה דווקא, וא"כ מהצרים שפיר מלו בלילה משום דהוי מילה שלא בזמנה ואין פסוק מצוי לרבות דאף שלא בזמנה הוא דווקא ביום, ומללי שאח"כ מצא שכן כתב הר"ישיש במד"ר שיר השירים (א' כ"ז) בפסוק "ועד שהמלך במסיביו".

 ה' 	
מכון ירושלים	
יצא לאור מחדש יצירת הפאר	
אוצר מפרשי ההגדה	
על	
הגדה של פסח	
ניתן להשיג בכריכה מהודרת ובכריכה רגילה	

 מוסד הרב קוק	
ה'דצ' מי באר	
מסכת שבועות	
קרן ישראל	
מסכת חולין	

גנוזות

עורך הרב הלל מן

רבי יעקב ישראל קנייבסקי -
הקהלות יעקב
[תרנ"ט - תשמ"ה] מכתבי תלמידו

פדיון הבן אי קודם למילה שלא בזמנה

תינוק שנולד קודם זמנו בחודש השביעי או השמיני, ונצרך להיות חודש או חודשים באינקובטור, עד שיגדל והיה לתינוק ככל יתר התינוקות, אם בזמן זה נקרא הוא כתינוק חי לכל דבר, ולאחר שלושים יום יוכלו פדותו באם נולד בכור, או שמה שלושים יום נפל לא נאמר בזה, כיון שאינו חי מכח עצמו אלא בעזרת אותם מכשירי רפואה, ואינו יוצא מחזקת נפל שלושים יום כאלו.

יש לומר, שהיות ותפקיד האינקובטור ויתר כלי הרפואה הללו היא לשמור את חומו ולהותירו במצב זה שבו יוכל לגדול ולשרוד, ואין המדובר בתינוק שלא נגמרו אבריו שליה לא יועילו כל הכלים הללו, אם כן ודאי שנקרא הוא כחי לכל דבר ושל תינוק עליו, ויש לפדותו אחר שלושים יום אף קודם המילה.

ואף שנושם הוא אותו ולד רק מאויר החמצן הקיים באינקובטור, אינו כמו ולד בבעי אמו שכל חיותו ונשימתו היא מאמו, ואילו כאן הוא בזכות דבר מהעולם החיצון, ואין צריך דוקא שיוכל לנשום בכוחות עצמו לבדו, שהרי הנשימה שבאה בצורה לאכותית אף היא מבחוץ, ומועיל להחשיבו כתינוק ולהוציאו משם עובר שהיה לו במעי אמו בלבד.

מעשה רב

עורך הרב הלל מן

דם המילה שלא בזמנה שהושיעה את הגשם

מעשה זה אירע עם אחד מגדולי רבני תימן ושמו היה רבי שלום חי חמוי זצ"ל, והוא נודע בצדקותו ורוב גדולתו, ואחד הסיפורים המרטיטים שאירעו עמו התרחש דוקא במארקיש שבמרקו, היו אלו ימי החורף והכל התפללו לבוא הגשם בכדי לקיים את ביולם, אך השמים נותרו שחונים וכל התפילות לא הביאו לידידתם.

בעצת רבני המקום נערכו תפילות רבות והתקיימו צומות רבים וכל האנשים התכנסו ובאו להילכ המדרש לנעוק ולהתפלל לדבר ה' שיוריד ממטר השמים על הארץ.

ימי שבת כבר הולכים ומסתיימים והגשם נדרש לקיומם ממש, וכל זעקותיהם של יושבי הארץ לא הביאו להגשמת הענין.

והנה בלילה אחד חלמו שנים מרבני העיר כי מחר יבוא לעירם אדם גדול ומיוחד, ואם ישיעו עליו שהוא יעתיר ויבקש שיירד גשם, הרי שתפילתו תתקבל להגשם המיוחד יבא ויירד... למחרת הבוקר סיפרו זאת הרבנים איש לרעהו וכן נודע כי שנים מהרבנים חלמו חלום אחד, אלא שלא ידעו כמי המדובר והאיך יוכלו לממש זאת.

ויהי למחרת ורבי שלום חי חמוי הגיע לעירם, ומשונדע דבר בוואו הבינו הכל כי לבטח הוא הריב המיוחד שהגיע לעירם, ואשר בכוחו יהיה להתפלל ולהוריד את הגשם הזה מבוקש בעירם.

פנו רבני העיר לרבי שלום חי ובפיהם תחינה שיעתיר בתפילה ליישב במרומים שיתועיל ויוריד להם גשמי ברכה שכה חסרים הם לקיומם ממש, רבי שלום חי ניסה להמעיט בערכו באומרו האיך אוכל להושיעכם לאחר שעשייתם כל כך הרבה ולא הועיל דבר.

לאחר הצפרות מרובות אסף רבי שלום חי בקוצה גדולה מחשובי הקהילה וירד עמם לבית העלמין להשתטח על קבריהם של צדיקי הדורות הספורים בו, בקול בלי גדול פנו לבורא העולם שיעתיר ויחוס על עמו וימטיר להם גשם משמים.

לאחר מכן שאל רבי שלום חי אם מתרחשת היום ברית מילה, אך הוא נענה בסירוב, ורצו לסור על עקבותם להמשיך בתפילה.

ואז הגיעה הידיעה, שישנו תינוק שהיה זמנו בשבת,

לימוד המוסר

הרה"ג ירחמיאל קראם

'מילה שלא בזמנה'

מצוות מילה נקבע לה זמן יוביום השמיני ימול בשר ערלתו. לא מל ביום השמיני ביטל מצוות מילה בזמנה. ומעכשיו חלה עליו חובה למול את בנו כמה שיותר מהר. גם מי שמל את בנו יוביום השמיני והייתה לו אפשרות למול בשעה מוקדמת יותר ודחה את המילה לשעה מאוחרת באותו היום, קיים אומנם מצוות מילה בזמנה אבל לא קיים את הדין של 'זריזים מקדימים למצוות' שהוא דין דאורייתא.

איחור בקיום המצווה בזמנה הוא החמצה של הזדמנות לקיים מצווה בשלמות. האיחור גרם לעיוות והפסד שאי אפשר לתקנו. 'מעוות לא יוכל לתקן', עכשיו לאחר האיחור, גם אם אקיים את המצווה יהיה בה חיסרון מסוים.

באפיית המצה ישנו ציווי מיוחד 'ושמרתם את המצות' לשומרים שלא יבואו לידי חמוץ, מוטלת עלינו חובת זהירות לשמירה מעולה שחיי' לא נשהה בעסק אפיית המצה משך זמן כזה שיכול להביא את העיסה לידי חמוץ. אנו מחויבים בזריזות מיוחדת בהקפדה על הזמן, הכול כדי שלא 'נחמץ' את המצה.

רש"י מביא את דברי המכילתא 'רבי יאשיה אומר: אל תהא קורא את המצות, אלא את המצוות. כדרך שאין מחמיצין את המצות, כך אין מחמיצין את המצוות. אלא אם באה לידך עשה אותה מייד'.

ללמדנו כי אותה חובת זריזות וזהירות שיש לנו בעשיית המצה דרושה שתהיה לנו גם בעשיית כל מצווה שבאה לידנו. עלינו לנצל מייד כל אפשרות שנוצרת לקיום מצווה כי אם לא נקיים מייד את המצווה שבאה לידנו, תהיה בכך חיו' 'החמצה'. נחמץ הזדמנות.

כשם שצריך לשמור את המצות שלא יחמיצו, צריך לשמור את המצוות שלא יחמיצו. בדיוק כמו שכדי שהמצה תחמיץ לא צריך לעשות שום דבר בפועל, מספיק למשוך את דינו מהעיסה והיא כבר מחמיצה מאליה. כך גם במצווה מספיק לא להזדרז בקיומה והיא התקלקל מאליה.

צריך לזה תשומת לב מיוחדת. כשהולכים לקיים מצווה צריך לדאוג ולהתפלל שנצליח לקיימה כהלכתה. כאשר דוד המלך מצווה את עבדיו ללכת לנחל חזון ולמשוח שם את שלמה למלך. במלכים א' פרק א' לו. ענה לו בניהו בן 'היודע ואומר: 'אמן כן יאמר ד' אלקי אדוני המלך'. וכותב שם הרלב"ג: 'היא תפלה שיהיה רצון השם יתברך שיהיה העניין כן, שתהיה המלוכה לשלמה'.

בניהו מתפלל תפילה מיוחדת שיצליח במשימה שמטיל עליו דוד. ומביא המדרש בבראשית רבה לשאול: 'והלא כבר נאמר: 'יהנו בן נולד לך הוא יהיה איש מנוחה'. הרי כבר הייתה הבטחה ששלמה ימלוך תחת דוד ולמה בנינו כל כך מוטרד עד שהוא נדרש לתפילה על זה. ענה המדרש: 'יאלה אמר: הרבה קטגורין יעמדו מכאן ועד גיחון. למרות המרחק הקטן שיש מכאן, מירושלים ועד לגיחון, עוד יכולים להיות בו הרבה עיכובים שיחמיצו את המצוות, מפרעיים שלא יתנו לנו לקיים את הציווי בו נצטוונו. כדי שנוכל לקיים את המצווה בשלמות ללא הפרעה, על זה צריכים תפילה מיוחדת.

בכלל, זריזות מצביעה על אהבת הדבר הנעשה. מה שאני אוהב אני

ולא יכלו לקיים המצווה בזמנה, נודע עתה שמלים אותו היום בבית המדרש. שמח רבי שלום חי שמחה גדולה ופנה עם יתר הרבנים והגיעו לבית הכנסת, למקום שבו מצוי אליהו הנביא ובקשו הכל שיהיה מליץ ישר בעבורם לפני כסא הרחמים.

ואז התקרב רבי שלום חי לעבר התינוק הנימול, ומיד לאחר הברכות נטל מדם הברית ורשם על גייד בדם התינוק את השם 'הו"ה' באומרו כי שם זה החרוט בדמו של ברית המצוה יהא לזכות בעד בני הקהילה כולה.

ואכן, מיד לאחר מכן החלו השמים מתכסים בעבים וגשמי ברכה החלו לירד בעיר כולה, והכל הודו וברכו לשמיא על החסד שעשה עמהם הש"ת, ודיברו אודות שם השם שנכתב בדם המצוה כמי שהביא להם את גשמי הברכה.

הגר"ח קנייבסקי שנשאל על מעשה זה, האיך ניתן לעשות זאת, והאין בכך איסור להגות כך שם ה' ועוד לצורך ובצורה שכזו, השיב כי כנראה ידע רבי שלום חי שבעקבות מעשה זה יושע, והיה בכך פיקוח נפש, כמו שאלהיו נטמא לבן האלמנה בידוע כי יחיה בזכות כן.

הל פז- רשת למוסיקה
ירושלים-ב"ב-חיפה

המנעול הנאמן זאב הורוביץ
דלתות פלדה ומפתחות

טו
ס רדיו

צבי ורצברגר
בית האבגריה

לימוד המוסר

הרה"ג ירחמיאל קראם

עושה מהר, מייד, בזריזות. כשאני צריך לעשות דברים שלא אהובים עלי יש לי את כל הזמן שבעולם. אני מתנהל בעצלתיים.

חז"ל מזהירים אותנו לא להחמיץ הזדמנויות שנקרות לפנינו לקיים מצווה. 'אין מעבירין על המצוות' נפגשת בהזדמנות לקיים מצווה אסור לך להתעלם מכך. לכן כאשר אתה מסדר את התפילין בתוך תיק התפילין תדאג שתפילה של יד תהיה למעלה ואותה תפגוש מחר ראשונה. כי אם לא תעשה כן ומחר כשתרצה להניח תפילין, תושיט ידך לתיק התפילין ותעלה בידך תפילה של ראש, תהיה בבעיה. כבר לא תוכל להניח תפילין כסדר, קודם של יד ואחר כך של ראש.

חובת הזריזות והזהירות נדרשת מאתנו לא רק כדי 'לא להעביר על המצוות'. היא השכל הראשון בעבודת הנדרשת מאתנו למלא את 'חובת האדם בעולמו'. כפי שכותב המ'סלת ישרים: 'הוא מה שמשא רבנו עליו השלום מלמדנו באמרו 'עתה ישראל מה ד' אלוך' שואל מעימך כי אם ליראה את ד' וגו'. כאן כלל כל חלקי שלמות העבודה הנצרכת לשמו יתברך, והם: היראה, ההלכה בדרכי, האהבה, שלמות הלב ושמירת כל המצוות'.

הזריזות והזהירות הם השלבים הראשונים ב'תנאי העבודה השלמה למדרגותיהם'. והם הפרקים הראשונים ב'מסילת ישרים'. כפי שלמד זאת הרמח"ל ממשנת רבי פינחס בן יאיר: 'תורה מביאה לידי זהירות, וזהירות מביאה לידי זריזות וכי'.

כי בנוסף לדרשת חז"ל 'ושמרתם את המצוות' נצטוונו גם 'ושמרתם את משמרת' עשו משמרת למשמרת. וכלשונו של רבנו יונה בישרי תשובה: 'ידוע תדע כי יראת השם יסוד המצוות. שנאמר: ועתה ישראל וגו' ובה ירצה השם את ברואי כמו שנאמר רוצה ד' את יראיו. ותקנות חכמים וגדריהם יסוד לדרך היראה.

על כן אמרו: חביבין דברי סופרים יותר מיינה של תורה, כי גדריהם וגזירותיהם מעקרי היראה. ומצוות היראה שכרה הרבה כנגד מצוות רבות, כי היא היסוד להם'. למדנו מדברי רבנו יונה שהשמירה והזהירות על כל גדריהם וגזירותיהם של חז"ל להרחיק את האדם מהעבירה חביבה לפני הקב"ה יותר מיינה של תורה. מפני שהיא באה כלשונו: 'מאשר זרח על נפשו אור יראת אלוקים יתברך'. שהיא יסוד הכול.

מן בעל האיבא עזרי' זצוק"ל היה רגיל להביא את לשון הרמב"ם על היראת הנזיר מהיין: 'מודברי סופרים שאסור לנזיר לעמוד במושב שותי יין, ויתרחק ממנו הרבה, שהרי מכשול לפניו. לנזיר אסור להתקרב לכרם, שהרי מכשול לפניו.

כמה אנחנו צריכים להיזהר ולהתרחק מכל מה שעלול ועשוי להכשיל אותנו בעבירה. 'הרי הוזהרנו 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם' וכתב רש"י שם: העין רואה והלב חומד והגוף עושה את העבירות'. ואם יש צורך העיית דבר משום שתיית יין שאין אדם נבהל אחריו כל כך, ונחשב כמכשול לפניו שיש להתרחק ממנו, כמה יש להתרחק מלכלת ברחוב שם 'המכשול לפניו' הרבה יותר מוחשי ומסוכן.

עלנו להבין ולדעת כי חוץ מאותן ארבע אמות של בית המדרש, מהפינה בה אנו נמצאים, כל מקום אחר הוא 'מכשול לפניו'. 'אם אין אני לי מי לי' כל אדם מכיר את עצמו ויודע עד כמה עליו להיזהר ולהישמר. כי כל דבר שהאדם עושה הוא עושה לעצמו. והרעה שעושה היא לעצמו, והוא חיו' כמאבד עצמו לדעת. השמירה וההתגברות על היצר היא בניין האדם ואין לך גיבור כמי שכובש את יצרו.

ברכת מזל טוב נאמנה

לחבר מערכת העלון, איש הספר והמחקר התורני,

חו"ב , צנתרא מלא ספרים

הרה"ג נחום זאב הלוי

רוזנשטיין שליט"א

לרגל נישואי בתי תחי'

עב"ג החתן המופלג הי"ו

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין

המערכת

אחים הקר

רשת בשיר למהדרין

פוטו ציון

צילום אירועים, מצלמות ומסדיו

לעילוי נשמת

רבי יצחק בן ר' אליהו ואסתר זר

בחסותם האדיבה של בעלי עסקים

תומכי תורה לברכה, הצלחה וכטו"ס